

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут цивільного захисту
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СУЇЦИДОЛОГІЯ»

вибіркова

за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»
підготовки за першим (бакалаврським) рівнем
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою
соціальних і гуманітарних дисциплін
на 2025–2026 навчальний рік
Протокол від 25.08.2025 №1

Силабус розроблено відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни «Суїцидологія»

2025 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація

Завданнями вивчення навчальної дисципліни «Суїцидологія» є оволодіння категоріальним апаратом психології суїцидальної поведінки; ознайомлення з методологією головних шкіл та підходів до трактування причин виникнення девіацій; формування ґрунтовних знань щодо особливостей профілактики і корекції суїцидальної поведінки.

Знання, отримані під час вивчення дисципліни «Суїцидологія» спрямовані на формування навичок використання методів психологічної діагностики особистості з девіантної поведінкою; надання психологічної допомоги особистості з суїцидальною поведінкою, зокрема – у процесі консультування.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Гонтаренко Людмила Олександрівна, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін навчально-наукового інституту цивільного захисту, кандидат психологічних наук, доцент
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, викладацька кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін № 243
E-mail	hontarenko_liudmyla@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	- соціальна психологія; - психологія професійної діяльності;
Професійні здібності	- професійні знання і значний досвід роботи в студентських аудиторіях в процесі вивчення психологічних дисциплін; - професійні знання і значний досвід практичних навичок психолога; - організаційні та комунікативні якості; навички навчання та викладання; навички організації освітнього процесу та наукової діяльності.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Кандидат психологічних наук, спеціальність 07.00.19 – «Психологія діяльності в особливих умовах». Доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=Dm03aqAAAAAJ ORCID: 0000-0001-6993-5494

Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно із затвердженим розкладом. Електронний варіант розкладу розміщується на платформі АСУ «Розклад НУЦЗ України» (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/time-table/group?type=0>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру згідно з розкладом з 14.00 до 15.00 в кабінеті № 243 (або у дистанційному форматі). У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни: сформувати достатній рівень знань та умінь щодо сутності суїцидальної поведінки, її видів, виникнення та динаміки основних форм аутоагресивної поведінки, психологічних чинників та психологічних особливостей корекції суїцидальної поведінки особистості, а також сприяння розвитку відповідних умінь та навичок.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	вибіркова
Навчальний рік	2025–2026
Семестр	4-й
Обсяг дисципліни:	
в кредитах ЄКТС	4
кількість модулів	1
загальна кількість годин	120
лекції	18
семінарські	22
самостійна робота	80
Форма підсумкового контролю	
	дифзалік

Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: загальна психологія, педагогічна психологія, патологічна та клінічна психологія.

Постреквізити: екстремальна та кризова психологія, психологічне консультування фахівців ризиконебезпечних професій, психологія здоров'я та психосоматика.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

~ досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Абревіатура
Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.	ПР10
Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.	ПР13

~ формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності	Абревіатура
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК1
Здатність приймати обґрунтовані рішення.	ЗК6
Очікувальні компетентності з дисципліни	
Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).	СК3
Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.	СК9

Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. Соціально-психологічні аспекти аутоагресивної поведінки

Тема 1. «Теоретичні засади суїцидології. Феномен самогубства: історичний і сучасний стан проблеми»

Теоретичні засади аутоагресивної поведінки. Феномен самогубства: історичний і сучасний стан проблеми. Сутність ключових понять суїцидології. Загальні уявлення про норми та відхилення. Відхилення поведінки від соціальних і моральних норм. Сутність поняття «суїцидальна поведінка». Поняття детермінації суїцидальної поведінки. Механізм індивідуальної аутоагресивної поведінки та його елементи. Суїцидальної поведінка як наслідок компенсації почуття неповноцінності. Теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви.

Література: [1, 3-5, 7, 12. Дод.: 2-5].

Тема 2. Психолого-педагогічні та медико-біологічні аспекти вивчення аутоагресивної (суїцидальної) поведінки.

Психолого-педагогічні та медико-біологічні аспекти вивчення аутоагресивної (суїцидальної) поведінки. Класифікація. Внутрішні форми суїцидальної поведінки. Зовнішні форми суїцидальної поведінки. Наукові підходи до класифікації аутоагресивної поведінки. Форми поведінкових девіацій. Форми сексуальних девіацій. Форми комунікативних девіацій.

Література: [3, 6-8, 10, 15. Дод.: 1, 6].

Тема 3. Основні соціально-психологічні детермінанти суїцидальної поведінки. Морально-правовий підхід до проблеми суїциду.

Дезадаптація, відсутність навичок взаємодії з соціумом як передумови формування аутоагресивної поведінки. Вікові особливості становлення особистості підлітка і їх вплив на формування аутоагресивної поведінки. Гендерні особливості аутоагресивної поведінки особистості та їх чинники. Психологічні особливості формування аутоагресивної поведінки в процесі соціалізації особистості. Вплив батьківсько-дитячих стосунків на формування аутоагресивної поведінки підлітків. Міжособистісна залежність як прояв аутоагресивної поведінки особистості.

Література: [1-3, 5, 7, 10, 12. Дод.: 2, 5].

Тема 4. Соціоепідеміологічний аналіз причин нещасних випадків і самогубств

Рівні суїцидального ризику. Схема бесіди з суїцидентом. Процедура виявлення у пацієнта суїцидальних тенденцій. Діагностика суїцидальної

поведінки. Поведінкові індикатори ризику. Лінгвістичні індикатори ризику. Технології об'єктивної оцінки суїцидального ризику. Рекомендації фахівцю, який обстежує пацієнта з суїцидальними думками. Динаміка та особистісний сенс суїцидальної поведінки.

Література: [3-5, 7, 11. Дод.: 1, 3, 6-8].

Тема 5. Агресивна поведінка. Види залежностей від психоактивних речовин.

Вікові особливості суїцидів. Чинники виникнення та особливості перебігу суїцидальної поведінки у молоді. Зовнішні ознаки вживання наркотиків. Чинники, що сприяють поширенню вживання психоактивних речовин. Форми і методи профілактики наркоманії серед підлітків. Спрямоване завдання собі шкоди як у фізичній (само пошкодження), так і в психічній сферах (самокритику, самоприпинення, зловживання психоактивними речовинами, ризиковану поведінку, а також уникнення допомоги та прокрастинацію). Прояви такої поведінки часто розглядається як захисний механізм, коли агресія спрямовується всередину, коли її вираження назовні неможливе, небезпечне чи соціально неприйнятне

Література: [1, 2, 3, 6, 7, 9, 13].

Тема 6. Соціально-психологічні, індивідуально-психологічні та особистісні чинники виникнення та перебігу суїцидальної поведінки у молоді. Психологічні особливості суїциду неповнолітніх.

Поведінкові ознаки суїцидальної загрози. словесних ознак суїцидальної поведінки. Емоційні прояви суїцидальних тенденцій. Ситуаційні прояви. Профілактика суїцидальної поведінки неповнолітніх. Захисні фактори. Антисуїцидальні чинники. Суїцидальні комунікації. Злагоджена робота як спеціалістів психологічної служби, так і вчителів. Виявлення причин та подолання труднощів.

Література: [3-5, 7, 17. Дод.: 5].

Тема 7. Основні напрями профілактики суїцидальної поведінки. Особливості психокорекції аутоагресивної (суїцидальної) поведінки

Профілактика суїцидальної поведінки та надання психологічної допомоги. Підходи до профілактики. Аутоагресивна (суїцидальна) поведінка та соціально-педагогічна робота з допомоги. Ознаки суїцидальної поведінки та групи суїцидального ризику. Особливості соціально-психологічної допомоги особам групи суїцидального ризику на телефоні довіри. Інтервенція, поственція

суїцидальної поведінки. Фізична та психічна, емоціональна та прихована аутоагресія.

Література: [1, 2, 3, 6, 7, 9, 18. Дод.: 2].

Тема 8. Підготовка до надавання першої психологічної допомоги.

Психопрофілактика аутоагресивної (суїцидальної) поведінки. Методи дослідження аутоагресивної поведінки. Карта спостереження. Вимоги до бесіди як методу психології. Опитувальники. Принципи психодіагностики суїцидальної поведінки. Етапи психодіагностики аутоагресивної поведінки. Пасивні суїцидальні думки і фантазії про самогубство, суїцидальні думки, суїцидальні тенденції. Аутоагресивна поведінка персоналу ДСНС України: соціально-психологічні детермінанти виникнення, діагностика та профілактика

Література: [1, 2, 4, 5, 7, 11, 12, 15].

Тема 9. Поственція. Психологічна структура надання допомоги після суїцидальної спроби

Зміст, функції і етапи профілактики аутоагресивної поведінки особистості. Створення передумов попередження відхилень у поведінці шляхом пропаганду здорового образу життя, формування сприятливого соціально-психологічного клімату у мікросоціальному оточенні особистості, створення можливостей для самореалізації особистості в суспільстві тощо в умовах воєнного стану. Основні напрями, види та принципи профілактики аутоагресивної поведінки особистості.

Література: [1, 2, 5, 12, 14. Дод.: 5, 8].

Контрольна робота за модулем 1.

Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять

Назви змістових модулів і тем	Очна (денна) форма здобуття освіти				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семіна рські заняття	самостійна робота	поточний контроль
МОДУЛЬ 1					
Соціально-психологічні аспекти аутоагресивної поведінки					
Тема 1. Теоретичні засади суїцидології. Феномен	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна

самогубства: історичний і сучасний стан проблеми.					робота
Тема 2. Психолого-педагогічні та медико-біологічні аспекти вивчення аутоагресивної (суїцидальної) поведінки.	13	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 3. Вікові та гендерні аспекти аутоагресивної поведінки особистості.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 4. Адиктивна поведінка.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 5. Агресивна поведінка.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 6. Аутодеструктивна поведінка у соматично хворих.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 7. Суїцидальна поведінка.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 8. Психологічна діагностика особистості з аутоагресивною поведінкою.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 9. Профілактика суїцидальної поведінки.	12	2	4	6	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Підсумкова модульна робота	12	-	2	10	-
Залік		-		-	-
Разом за модуль 1	120	18	22	80	

Теми семінарських занять співпадають з назвами відповідних тем, зазначених у програмі навчальної дисципліни.

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань та самостійної роботи

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час

практичних занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань та самостійної роботи здобувачів викладені у методичних вказівках для самостійного та індивідуального вивчення дисципліни «Суїцидологія».

Перелік запитань, що виносяться на індивідуальне опрацювання

1. Які ви знаєте норми оцінки поведінки особистості?
2. Поясніть, у чому проявляється суїцидальної поведінка особистості. Наведіть приклади.
3. Укажіть види аутоагресивної поведінки та дайте їх стислий аналіз.
4. Поясніть, чому суїцид відносять до проявів девіантної поведінки особистості. Які ще прояви аутодеструктивної поведінки особистості ви можете назвати?
5. Якими є рівні прояву суїцидальної поведінки особистості?
6. Обґрунтуйте, чому віктимну поведінку особистості можна трактувати як девіантну.
7. Несуїцидальна аутоімунна поведінка?
8. Які ви знаєте види та типи поведінки жертви?
9. Укажіть основні теоретичних підходів до пояснення феномена психологічної жертви.
10. Проведіть психологічний аналіз аутоагресивної диспозиції поведінки.
11. Розкрийте етапи розвитку аутоагресивної поведінки.
12. Складіть таблицю «Порівняння поняття нормальна, аномальна, девіантна та віктимна та аутоагресивна поведінка особистості».
13. Здійсніть психологічний аналіз сутності поняття «аутоагресивна поведінка».
14. Підготуйте доповіді на тему «Форми прояву та етапи розвитку девіантної поведінки».
15. Наведіть приклади сприяючої та провокуючої аутодеструктивної поведінки.
16. Визначіть аспекти дослідження аутоагресивної поведінки.
17. У чому полягає відхилення поведінки від соціальних і моральних норм.

18. Розкрийте значення поняття «аутодиструктивна поведінка» як наслідок компенсації почуття неповноцінності (А. Адлер. Е. Еріксон), незадоволення потреби в самоповазі (А. Маслоу).
19. Висвітліть теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви.
20. Підготуйтеся до дискусії на тему: «Підлітковий вік, як група ризику в контексті аутодиструктивної поведінки (труднощі перехідного періоду; граничність і невизначеність становища підлітка; суперечності, зумовлені перебудовою механізмів соціального контролю)».
21. Складіть блок-схеми на тему: «Особистісні розлади, які властиві аутодиструктивній поведінці підлітків».
22. Наведіть аргументи до тези: «Прояви девіантної поведінки особистості мають також гендерні особливості».
23. Охарактеризуйте психологічні особливості формування девіантної поведінки в процесі соціалізації особистості.
24. Обговоріть (у парі, у групі) типи організації особистості підлітків, внаслідок впливу батьківсько-дитячих стосунків (шизоїдний тип організації особистості, параноїдний тип особистості, нарцистичний тип організації особистості, депресивний тип, маніакальний/гіпоманіакальний (циклотимний) тип організації, obsесивно-компульсивний тип організації особистості, істеричний тип особистості).
25. Підготуйте доповідь на тему: «Емоційні, когнітивні і поведінкові особливості аутодиструктивної поведінки особистості крізь призму захисних механізмів».
26. Підготуйте доповідь на тему: «Міжособистісна залежність як прояв аутодиструктивної поведінки особистості».
27. Назвіть основні теоретичні підходи до пояснення чинників аутодиструктивної поведінки.
28. Укажіть соціокультурні чинники аутодиструктивної поведінки особистості.
29. Які соціально-психологічні чинники зумовлюють аутодиструктивну поведінку особистості?
30. Проаналізуйте існування феноменів популярно-неадекватного батьківського відношення, сприяючих формуванню аутодиструктивної поведінки дитини.
31. Розкрийте вікові особливості психічного стану та поведінку дітей, які дозволяють припустити здійснення насильства щодо них.

32. Проаналізуйте особливості дітей, які найчастіше стають жертвами шкільного насильства.
33. Розкрийте психологічні особливості жертв зґвалтувань.
34. Укажіть основні психологічні підструктури аутодиструктивної поведінки.
35. Проаналізуйте індивідуально-психологічні особливості жінок-жертв сімейного насильства.
36. Які існують захисні механізми психіки? Охарактеризуйте їх.

Завдання для самостійної роботи: можуть виконуватись здобувачами як під час практичних занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання самостійних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Перелік запитань, що виносяться на самостійне опрацювання :

1. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту.
2. Стадії діагностики: попередня стадія (виявлення зовнішніх особливостей девіантної поведінки, попереднє формулювання гіпотези щодо можливих причин девіантної поведінки), стадія уточнення (аналіз соціально-психологічних, педагогічних та індивідуально-психологічних чинників аутодиситуктивної поведінки), заключна стадія (вивчення індивідуально - психологічних якостей особистості, її фізичного і психічного здоров'я з метою уточнення причин аутодиситуктивної поведінки й прогнозування тенденцій особистісного розвитку).
3. Методи психологічної діагностики девіантної поведінки. Особливості спостереження, тестування, опитування.
4. Зміст, функції і етапи профілактики і корекції девіантної поведінки особистості.
5. Основні підходи до надання психологічної допомоги особистості з девіантної поведінкою.
6. Особливості профілактики девіантної поведінки особистості дитини.
7. Форми і методи профілактики і корекції девіантної поведінки особистості.
8. Рекомендації щодо психологічної допомоги (самопомоги) особам, які стали жертвою злочину.
9. Проблема соціально-психологічної реабілітації особистості з девіантної поведінкою.

10. Прийоми і засоби самовдосконалення особистості в умовах воєнного стану.

11. Підготуйте коротке повідомлення на тему: «Групи факторів, що зумовлюють девіантної поведінку особистості»

12. Підготуйте доповідь на тему: «Чинники, які детермінують девіантної поведінку особистості».

13. Назвіть і охарактеризуйте методи діагностики девіантної поведінки.

14. Назвіть і охарактеризуйте методи психологічної діагностики змісту і проявів девіантної поведінки особистості.

15. Охарактеризуйте спостереження, як метод вивчення особливостей девіантної поведінки.

16. Підготуватися до дискусії «Психологічна допомога особистості, схильній до девіантної поведінки, як комплекс соціально-психологічних заходів, що спрямовані на виявлення і виправлення умов, які сприяють проявам даної поведінки».

17. Розглянути філософські, медичні, історико-культурологічні оцінки сутності суїцидальної проблеми.

18. Охарактеризувати психологічні засади організації попередження та корекції девіантної поведінки.

19. Підготуватися до психологічного консультування як методу профілактики аутодеструктивної поведінки.

20. Розглянути особливості психологічної роботи з асоціальними особами.

21. Розглянути особливості психологічної роботи з особами, які страждають алкогольною залежністю.

22. Охарактеризувати особливості консультування при суїцидальних намірах.

23. Назвіть особливості індивідуальної профілактичної бесіди з працівником ДСНС України, у поведінці якого присутній аутодеструктивний компонент.

Перелік завдань для підготовки до заліку

1. Суїцидологія як міждисциплінарна система знань.

2. Ангедонія досуїцидальної стадії як детермінанта суїциду.

3. Антисуїцидальні чинники.

4. Основні напрями профілактики суїцидальної поведінки.

5. Безпосередня суїцидальна дія.

6. Біохімічні чинники.

7. Внутрішня (психічна) і зовнішня (дієва) форми суїцидальної поведінки.

8. Вплив екстремальних ситуацій на суїцидальну поведінку.
9. Вплив психічного стану на інформативність передсмертних записок.
10. Вплив соціальних зв'язків на суїцидальну поведінку.
11. Гендерні особливості суїцидальної поведінки.
12. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: суїцид-помста.
13. Етапи розвитку суїцидології як науки.
14. Зв'язок самогубства з соматичними захворюваннями.
15. Індивідуальні та групові стратегії подолання негативних переживань і почуттів.
16. «Гра зі смертю» в передсуїциді. Критерії оцінювання вираженості суїцидального наміру.
17. Історичні погляди на самогубство (Античність, Середньовіччя, XIX ст., XX ст.).
18. Класифікація самогубств Е.Дюркгейма.
19. Конфліктогенна сутність суїцидальної поведінки.
20. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: заклик про допомогу.
21. Мотиви самогубства.
22. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: альтруїстичне самогубство.
23. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: відмова від життя.
24. Міждисциплінарні зв'язки суїцидології.
25. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: суїцид-протест.
26. Гострий і хронічний передсуїцид.
27. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: суїцид-самопокарання.
28. Афективно-напружений і афективно-редукований типи передсуїциду.
29. Основні стадії суїцидальної поведінки.
30. Основні школи та напрями вивчення проблеми суїциду.
31. Особистісні конструкти, на які необхідно здійснювати вплив при проведенні корекційної роботи з суїцидентом.
32. Особливості консультування при суїцидапних намірах.
33. Підліткове самогубство: специфіка мотивації та проявів.
34. Передсуїцидальний стан і антивітальні переживання. Поняття та загальна характеристика професійних груп суїцидального ризику.
35. Предмет, завдання, методологічні та природничо-наукові засади суїцидології як науки.
36. Психодіагностичні методи визначення схильності до самогубств та ступеня суїцидального ризику.
37. Психологічний портрет суїцидента.

38. Психологічні засоби профілактики самогубств (корекція особистісних установок, аутогенне тренування, психогігієнічний комплекс, прогресивна релаксація, соціально-психологічні тренінги тощо).

39. Різновиди аутоагресивної поведінки.

40. Різновиди самогубств, скоюваних психічно хворими людьми.

41. Соціологічні чинники суїцидальної поведінки та її характеристика.

42. Соціально-правові аспекти суїцидальної поведінки.

43. Соціально-психологічні чинники суїцидальної поведінки як особливості міжособистісної взаємодії і спілкування.

44. Соціоепідеміологічні аспекти суїцидальної поведінки.

45. Різновиди суїциду. Суїцидальна спроба.

46. Способи суїциду і вплив на них етнокультуральних і особистісних характеристик суїцидента.

47. Ставлення до самогубства як до різновиду душевних розладів (Е.Ескіроль) та породження «хвороб» суспільства.

48. Суб'єктивне значення суїцидальної поведінки.

49. Суїцид та інші аутоагресивні форми поведінки.

50. Суїцидальна ідеяція та її етапи: пасивні суїцидальні думки, суїцидальні замисли, суїцидальні наміри.

51. Сучасний стан та основні тенденції розповсюдженості самогубств в Україні.

52. Сучасний стан та основні тенденції розповсюдженості самогубств у світі.

54. Типи суїцидальної поведінки здорових людей.

55. Форми, методи і принципи корекційної роботи з суїцидентами.

56. Типи суїцидальної поведінки психічно хворих.

57. Форми суїцидальної дії: імпульсивна та розгорнута.

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни здійснюється у таких формах: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

У навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

~ методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда); наочні методи навчання (презентації, ілюстрація, демонстрація, спостереження);

~ методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний;

- ~ синтетичний; індуктивний; дедуктивний.
- ~ методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;
- ~ інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи;
- ~ науково-дослідні завдання;
- ~ самостійна робота.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: диференційований залік, стандартизовані тести, наскрізні та командні проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, презентація власних досліджень (тези доповідей), індивідуальні та групові завдання.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, вирішення ситуаційних завдань, виконання проектного завдання, підготовка тез доповіді тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі модульної контрольної роботи та диференційованого заліку.

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є:

- диференційований залік

Очна форма навчання

Розподіл балів
Модуль 1

T.1	T.2	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7	T.8	T.9	T10	Модульна контрольна робота	Індивідуальні завдання (або залік)	Сума балів за дисципліну
до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 30	до 20	100

* за виконання творчих робіт з навчальної дисципліни (участь в олімпіадах, підготовка наукових статей, участь у конкурсах робіт, виконання завдань із удосконалення дидактичних матеріалів із дисципліни тощо) здобувачу можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів до 20.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів:

- поточного контролю роботи здобувача впродовж семестру (включно із самостійною та індивідуальною роботою);
- підсумкового контролю успішності.

Поточний контроль здійснюється на кожному семінарському занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти (зокрема самостійно опрацьованого матеріалу та виконання індивідуальних завдань) під час роботи на заняттях та набутих навичок під час виконання практичних завдань.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському (практичному) занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

4-5 бали – завдання виконане в повному обсязі, відповідь правильна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни, є посилання на додатково опрацьовані джерела.

2-3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у відповіді допущені значні помилки.

1 бал – завдання виконане на рівні окремих фрагментів, допущені значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Оцінювання **індивідуальних завдань** (самостійна робота) здійснюється як на семінарських заняттях так і під час самостійної роботи і передбачає до 20 балів.

Критерії оцінювання залежать від форми виконання завдання. Наприклад

(оцінювання есе, дайджесту, реферату):

18-20 балів – отримують здобувачі, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, проаналізувати кожне з них та зробити ґрунтовні узагальнюючі висновки.

12-17 балів – отримують здобувачі, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, коротко проаналізувати кожне з них.

6-11 балів – отримують здобувачі, які частково виокремили основні положення кожного з джерел.

1-5 балів – отримують здобувачі, які частково виокремили основні положення кожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків.

0 балів – отримують здобувачі, які не виконали завдання або у роботі яких виявлено факти академічної не доброчесності.

Оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність відповіді, самостійність мислення, впевненість в вірності своїх суджень, вміння відстоювати власну позицію, аргументувати, виділяти головне, вміння робити висновки, розкривати перспективу розвитку ідеї або проблеми, креативність мислення; допустимий відсоток запозичень, уміння публічно чи письмово представити досліджуваний матеріал.

Модульний контроль є частиною поточного контролю і здійснюється шляхом проведення аудиторної письмової роботи під час останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з двадцяти тестових завдань та одного ситуаційного завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом навчального матеріалу, передбаченого програмою.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольної роботи за модулем (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів):

сума балів за правильне виконання тестового завдання складає 15 балів. «Вага» одного правильно вирішеного тестового запитання складає 1 бал:

1 бал – правильна відповідь;

0 балів – неправильна або відсутня відповідь.

Сума балів за виконання ситуаційного завдання складає 15 балів. При його оцінюванні береться до уваги вміння застосовувати знання на практиці (у вигляді наведення власних прикладів), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

13-15 балів – питання розкрито в повному обсязі, відповідь правильна, наведено переконливу аргументацію, використовуються професійні терміни, наявний творчий підхід.

9-12 балів – питання розкрито правильно, але обґрунтування відповіді недостатнє, використана професійна термінологія.

4-8 балів – питання розкрито частково, допущені значні помилки при аргументації, термінологія використана з помилками.

1-3 бал – питання розкрито на рівні окремих фрагментів, аргументація відсутня.

0 балів – питання не розкрито.

Оцінювання самостійної роботи. Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, навчальних практик/практичних занять, контролюється під час модульного та підсумкового контролів. Оцінювання завдань індивідуальної роботи дисципліни здійснюється в діапазоні від 0 до 20 балів, і залежать від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

Реферат, доповідь: 1 бал – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

0,5 балів – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недобросовісності.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:

3 бали – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

2 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Есе: 2 бали – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно випливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінювання результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі диференційованого заліку.

Для денної форми навчання підсумковий контроль здійснюється за результатами аудиторної, самостійної (зокрема й індивідуальної роботи).

Для заочної форми навчання підсумковий контроль за результатами аудиторної, самостійної (зокрема й індивідуальної роботи) – виконання контрольної роботи та підсумкового оцінювання. Кожен варіант підсумкового контролю складається з двох теоретичних питань та практичного завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання проблемних завдань тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів на підсумковому контролі , якщо не набрано балів(оцінюється від 0 до 30 балів):

28-30 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст поставлених завдань;

20-27 бали – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст поставлених завдань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

10-19 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

1-9 балів – здобувач частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту поставлених завдань.

У разі не згоди із результатом підсумкового контролю або порушенням процедури його проведення здобувач має право на їхнє оскарження. Порядок такого оскарження викладений у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України.

Перелік теоретичних питань для підготовки до заліку

1. Суїцидологія як міждисциплінарна система знань.
2. Ангедонія досуїцидальної стадії як детермінанта суїциду.
3. Антисуїцидальні чинники.
4. Основні напрями профілактики суїцидальної поведінки.
5. Безпосередня суїцидальна дія.
6. Біохімічні чинники.
7. Внутрішня (психічна) і зовнішня (дієва) форми суїцидальної поведінки.
8. Вплив екстремальних ситуацій на суїцидальну поведінку.
9. Вплив психічного стану на інформативність передсмертних записок.
10. Вплив соціальних зв'язків на суїцидальну поведінку.
11. Гендерні особливості суїцидальної поведінки.
12. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: суїцид-помста.
13. Етапи розвитку суїцидології як науки.
14. Зв'язок самогубства з соматичними захворюваннями.

15. Індивідуальні та групові стратегії подолання негативних переживань і почуттів.
16. «Гра зі смертю» в передсуїциді. Критерії оцінювання вираженості суїцидального наміру.
17. Історичні погляди на самогубство (Античність, Середньовіччя, XIX ст., XX ст.).
18. Класифікація самогубств Е.Дюркгейма.
19. Конфліктогенна сутність суїцидальної поведінки.
20. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: заклик про допомогу.
21. Мотиви самогубства.
22. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: альтруїстичне самогубство.
23. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: відмова від життя.
24. Міждисциплінарні зв'язки суїцидології.
25. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: суїцид-протест.
26. Гострий і хронічний передсуїцид.
27. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: суїцид-самопокарання.
28. Афективно-напружений і афективно-редукований типи передсуїциду.
29. Основні стадії суїцидальної поведінки.
30. Основні школи та напрями вивчення проблеми суїциду.
31. Особистісні конструкти, на які необхідно здійснювати вплив при проведенні корекційної роботи з суїцидентом.
32. Особливості консультування при суїцидапних намірах.
33. Підліткове самогубство: специфіка мотивації та проявів.
34. Передсуїцидальний стан і антивітальні переживання. Поняття та загальна характеристика професійних груп суїцидального ризику.
35. Предмет, завдання, методологічні та природничо-наукові засади суїцидології як науки.
36. Психодіагностичні методи визначення схильності до самогубств та ступеня суїцидального ризику.
37. Психологічний портрет суїцидента.
38. Психологічні засоби профілактики самогубств (корекція особистісних установок, аутогенне тренування, психогігієнічний комплекс, прогресивна релаксація, соціально-психологічні тренінги тощо).
39. Різновиди аутоагресивної поведінки.
40. Різновиди самогубств, скоюваних психічно хворими людьми.
41. Соціологічні чинники суїцидальної поведінки та її характеристика.

42. Соціально-правові аспекти суїцидальної поведінки.
43. Соціально-психологічні чинники суїцидальної поведінки як особливості міжособистісної взаємодії і спілкування.
44. Соціоепідеміологічні аспекти суїцидальної поведінки.
45. Різновиди суїциду. Суїцидальна спроба.
46. Способи суїциду і вплив на них етнокультуральних і особистісних характеристик суїцидента.
47. Ставлення до самогубства як до різновиду душевних розладів (Е.Ескіроль) та породження «хвороб» суспільства.
48. Суб'єктивне значення суїцидальної поведінки.
49. Суїцид та інші аутоагресивні форми поведінки.
50. Суїцидальна ідеяція та її етапи: пасивні суїцидальні думки, суїцидальні замисли, суїцидальні наміри.
51. Сучасний стан та основні тенденції розповсюдженості самогубств в Україні.
52. Сучасний стан та основні тенденції розповсюдженості самогубств у світі.
53. Схема збирання анамнезу про суїцидента (фізіологічний, сімейний, особливості онтогенезу).
54. Типи суїцидальної поведінки здорових людей.
55. Форми, методи і принципи корекційної роботи з суїцидентами.
56. Типи суїцидальної поведінки психічно хворих.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються). Неприпустимість використання мобільного телефону, планшета чи інших мобільних пристроїв під час занять без дозволу науково-педагогічного працівника.

3. Несвоєчасне виконання поставленого індивідуального завдання, терміни захисту індивідуального завдання, терміни ліквідації заборгованості щодо індивідуального завдання та відсоток зниження оцінки.

4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про кількість отриманих балів з навчальної дисципліни у викладача та вести власний облік цих балів.

5. При виконанні індивідуальної (самостійної) роботи здобувач

зобов'язаний дотримуватись політики академічної доброчесності та вимог антикорупційного законодавства. У разі виявлення фактів порушення політики здобувач несе відповідальність згідно з Кодексом академічної доброчесної НУЦЗ України.

Рекомендовані джерела інформації

Основна:

1. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 565 (зі змінами).
2. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія». Черкаси: НУЦЗ України.
3. Федоренко Р.П. Психологія суїциду: навч. посіб. – Вид. 2-ге, змін. та доп. – Луцьк : Вежа-Друк, 2022. – 492 с.
4. Психологія суїцидальної поведінки: навч.посіб. / Лебедев Д.В., Назаров О.О., Тімченко О.В., Христенко В.С., Шевченко; за заг. ред. проф. О.В. Тімченка. – Харків, 2007. – 129 с.
5. Саржевський С.Н. Суїцидологія: навчальний посібник для лікарів інтернів з спеціалізації «Психіатрія». – Запоріжжя, 2020. – 87 с.
6. Фомич М.В. Психологія діяльності в особливих умовах : навч.посіб. / [М.В. Фомич, С.І. Головченко, Г.С. Грибенюк, О.М. Дячкова та ін.] ; за заг. ред. проф. М.А. Кришталь. – Черкаси: видавець Третьяков О.М., 2021. 120 с.
7. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу (психолог у концтаборі). Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2021. 368 с.
8. Фромм Е. Втеча від свободи; переклад з англ. М. Яковлева. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2019. 288 с.
9. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник / за заг.ред. М. Ковалю. Львів, 2023. 307 с.
10. Кердивар В.В., Христенко В.Є. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту. Харків, 2021. 143 с.
11. Кришталь А.О. Суїцидологія: курс лекцій. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, 2024. 122 с.
12. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: підручник. Київ: видавництво «Либідь», 2019. 520 с.

13. Сапольські Р. Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас. Львів: видавництво «Наш формат», 2022. 672 с.
14. Фомич М.В. Психологія діяльності в особливих умовах: навч. посіб. Черкаси: видавець Третьяков О.М., 2021. 120 с.
15. Франкл, В.Е. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Київ: КСД, 2022, 160 с.
16. Чайковська О. Психологія конфліктності молодших підлітків, схильних до девіантної поведінки: монографія. Київ: КНТ, 2019. 166 с.

Розробник:
доцент кафедри соціальних
і гуманітарних дисциплін
ННІ цивільного захисту
к.психол.н., доцент

Людмила ГОНТАРЕНКО